

SEKSUALINIŲ NUSIKALTĖLIŲ ASMENYBĖS YPATUMAI PAGAL PENKIŲ DIDŽIŲJŲ VEIKSNIŲ MODELĮ

Sandra Simanauskaitė
Doc. dr. Rita Žukauskienė

Lietuvos teisės universiteto Socialinio darbo fakulteto Psichologijos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 274 06 09
Elektroninis paštas laav@is.lt

Pateikta 2003 m. gegužės 12 d.

Parengta spausdinti 2003 m. rugsėjo 26 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Socialinio darbo fakulteto Psichologijos katedros lektorė
dr. Jolanta Sondaitė ir šio fakulteto Socialinio darbo katedros docentas dr. Gediminas Navaitis*

S a n t r a u k a

Norint parengti efektyvias elgesio korekcijos programas reikia gerai suprasti pačių nusikaltėlių elgesio etiologiją, nusikaltėlio asmenybę bei jo elgesį. Šio darbo tikslas – aprašyti ir palyginti seksualinių nusikaltėlių asmenybės bruožus su nenusikaltėlių asmenybės bruožais naudojant normalios asmenybės klausimyną NEO–PI. Šis klausimynas skirtas normaliai asmenybei tirti, juo naudojantis galima aprašyti asmenybę pagal modelį, kurį sudaro penki pagrindiniai veiksniai: neurotiškumas (N), ekstraversija (E), atvirumas naujai patirčiai (O), sutarimas su kitais (A) ir sąžiningumas (C). NEO–PI klausimynas buvo pateiktas 56 asmenims, įkalintiems už seksualinius nusikaltimus, bei 60 asmenų, nepadariusių jokių nusikaltimų. Rezultatai parodė nemaža reikšmingų asmenybės bruožų skirtumų tarp seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupių. Seksualinių nusikaltėlių neurotiškumo (N) bei sąžiningumo (C) veiksmų rodikliai, palyginti su nenusikaltėlių grupe, buvo aukštesni, o ekstraversijos (E) veiksmo rodikliai – žemesni. Tiek seksualinių nusikaltėlių, tiek nenusikaltėlių atvirumo naujai patirčiai (O) rodikliai buvo panašūs, tačiau griežtai šito tvirtinti nebuvo galima dėl veiksmo subskalių suderinamumo rodiklio. Šio tyrimo duomenys gali būti naudingi atliekant ankstyvą seksualinių nusikaltėlių identifikaciją bei kuriant tinkamesnes rehabilitacijos programas.

Įvadas

Pasikartojantys smurtiniai ir seksualiniai nusikaltimai paskatino atkreipti dėmesį į pačius asmenis, darančius šiuos nusikaltimus, į jų asmenybės bruožus ir į kuriamas elgesio korekcijos programas. Briggso teigimu, asmenys, bausti už seksualinį nusikaltimą, linkę ir toliau nusikalsti [7, p. 243]. Nors recidyvizmas labiau pasireiškia ekshibicionizmo nei kitų seksualinių nusikaltimų atvejais, beveik 50 proc. prievartautojų buvo nuteisti už tą patį nusikaltimą, 38 proc. – už mažesnį seksualinio išnaudojimo nusikaltimą [10, p. 351]. Todėl įkalinant seksualinius nusikaltėlius problema neišsprendžiama. Iki šiol nėra duomenų, patvirtinančių, kad kalėjimas mažina naujų nusikaltimų skaičių ir stabdo nusikalstamumą. Kadangi jokių intervencinių priemonių nesiimama, apie 60 proc. įkalintų seksualinių nusikaltėlių vėl daro seksualinius nusikaltimus [20, p. 12]. Norint parengti veiksmingas elgesio korekcijos programas reikia gerai suprasti nusikaltėlių elgesio priežastis, nusikaltėlio asmenybę bei jo elgesį. Žinių, kurios leistų apibrėžti, į ką turėtų būti nukreiptos korekcijos programos, kad sumažėtų recidyvizmas, ir ar tos programos turėtų būti keičiamos atsižvelgiant į seksualinių nusikaltimų specifiką, trūksta. Nors užsienio literatūroje plačiai aprašyti nusikaltėlių asmeny-

bės ypatumai, tačiau apie seksualinių nusikaltėlių bruožų ypatumus žinoma santykinai mažai. Mūsų šalyje tai dar nauja ir mažai empiriškai tyrinėta problema.

Psichologinės vaikų tvirkintojų ypatybės

Murray'us nustatė nemažai vaikų tvirkintojų psichologinių ypatybių. Vaikų tvirkintojai pasižymi labai prastais socialiniais įgūdžiais. Savo aplinkoje jie jaučiasi svetimi, kitokie. Be to, šie nusikaltėliai turi daug psichologinių, šeimos problemų. Kaip rodo tyrimų rezultatai, šie asmenys dažnai būna užaugę šeimose, kuriose vyravo nepastovūs tarpusavio santykiai, nebuvo aiškių elgesio taisyklių, tvarkos. Jiems nesvetimi nusikalstami veiksmai šeimos narių ir draugų atžvilgiu. Neretas jų vartoja narkotikus. Nusikaltimai dažnai pasižymi žiaurumu. Jų seksualinio nusikaltimo motyvas yra parodyti savo asmeninę jėgą arba išlieti pyktį dėl nesėkmių [19, p. 216]. Vaikų tvirkintojams būdingas intymumo trūkumas, palyginti su neseksualiniais nusikaltėliais. Pagal socialinį ir emocinį vienišumą jie lenkia kitų nusikaltėlių grupes. Vaikų tvirkintojai (33 proc.) mažiau asocialūs nei prievartautojai, tačiau jie yra „chroniški“ seksualiniai nusikaltėliai, t. y. ir anksčiau teisti už seksualinius nusižengimus [2 p. 306]. Andersonas pažymi, kad vaikų tvirkintojai paprastai yra drovūs, nedrąsūs, nuolaidūs visuomeniniame gyvenime, jiems būdingas žemas savęs vertinimas ir nepasitikėjimas savimi. Fulleris, tyrinėdamas vaikų tvirkintojus, išskiria tik emocinį šaltumą ir blogą paskatų kontrolę.

Psichologinės seksualinių prievartautojų ypatybės

Seksualinis prievartavimas ir išžaginimas yra daug didesni nusikaltimai nei tvirkinimas tiek kalbant apie teisinius padarinius nusikaltėliui, tiek apie psichologinius padarinius aukai. Psichologinės literatūros analizė leidžia teigti, kad seksualiniams prievartautojams būdingos šios psichologinės ypatybės: pirma, dėl ne itin gerų santykių su tėvais vaikystėje seksualiniai prievartautojai neišsugdo sugebėjimų, būtinų bendravimo poreikiui suaugus tenkinti, todėl nemoka užmegzti intymių tarpusavio santykių ir jaučia emocinį vienišumą [8, p. 279]. Antra, seksualiniai prievartautojai neatpažįsta emocijų, dažnai painioja pyktį, pasibjaurėjimą ir baimę. Literatūroje nurodoma, jog bendras seksualinių nusikaltėlių bruožas – empatijos trūkumas. Tačiau, Fernandezo ir Marshallo tyrimo duomenimis, seksualiniai prievartautojai yra tokie pat empatiški kaip ir „normalūs“ vyrai moterims, kurios pateko į avariją, ir labiau užjaučia kitų išprievartautas moteris, tačiau jiems trūksta empatijos savo pačių aukoms. Todėl galima teigti, kad pagrindinė prievartautojų problema yra ne bendras empatijos trūkumas, o nesugebėjimas suvokti žalos, kurią jie padarė. Tyrimų apie vaikų tvirkintojus duomenimis, vaikų tvirkintojai yra kuklūs, nuolankūs ir rūpinasi kitais [7, p. 245]. Tai taip pat prieštarauja Wardo, Hudsono ir Marshallo požiūriui, kad seksualiniai nusikaltėliai negali būti empatiški, negali įsijauti į kitus. Trečia, specifinių socialinių įgūdžių trūkumą seksualiniai prievartautojai neturi, tačiau nesupranta griežto moters atsisakymo arba suvokia jį kaip teigiamą domėjimosi jais požymį. Pasak Marshallo, Fernandezo, seksualiniams prievartautojams atrodo, jog agresyvus elgesys siekiant moters dėmesio yra tinkamesnis nei normalus asistavimas, atkaklumas [18]. Ketvirta, Andersono teigimu, seksualinių prievartautojų pasitikėjimo savimi trūkumas yra toks didelis, kad pasireiškia savęs žeminimu. Be to, seksualiniai prievartautojai klaidingai interpretuoja moterų elgesį, iškreiptai suvokia moters seksualumą, mano, kad auka pati yra kalta dėl užpuolimo, bei neigia padarytą žalą [8, p. 276]. Pasak Lynamo, smurtiniai nusikaltėliai pasižymi neatsakingumu, menka savitvarda ir frustracijos netolerancija.

Tyrimų duomenimis, seksualiniai nusikaltėliai blogiau vertina savo sugebėjimus (tai rodo jų žemas kompetencijos rodiklis), dažnai įsivelia į įvairias konfliktines situacijas. Kadangi kompetencija yra susijusi su tokiais veiksniais kaip savęs vertinimas, savitvarda ir motyvacija, seksualiniai nusikaltėliai gali jaustis neatitinkančiais reikalavimų, netinkamais ir gali mažiau kontroliuoti savo veiksmus. Jie gali siekti patenkinti savo seksualinius ir emoci-

nius poreikius tokiu būdu, kuris jų negąsdintų ir patenkintų valdžios bei kontrolės poreikius, pavyzdžiui, lytiškai santykiuodami su vaikais [7, p. 247].

Tiriant seksualinius nusikaltėlius dažniausiai taikomas MMPI klausimynas. Jis buvo specialiai sukurtas tam, kad remiantis psichiatriniais asmenybės vertinimo kriterijais būtų galima įvertinti įvairias kliniines grupes, pateikti bendrą asmenybės įvertinimą ir nustatyti asmenybės patologiją. Tačiau taikant šią tyrimo metodiką iki šiol nepavyko patvirtinti aiškių ryšių tarp asmenybės sutrikimų ir seksualinių nusikaltimų. Remdamiesi 27 tyrimų, kuriuos atliekant buvo taikytas MMPI, analize Levinas ir Stava teigia, kad žinios yra negausios ir kad „neigiami arba neaiškūs duomenys nusveria tą teigiamą patirtį“ [16, p. 176]. Jų teigimu, daugelis tyrimo rezultatų rodo, kad seksualiniai nusikaltėliai pagal MMPI šizofrenijos skalę apibūdinami kaip socialiai šalti, priešiški. Tačiau klausimynas nepadėjo atskirti seksualinių nusikaltėlių nuo kitos populiacijos, vadinasi, MMPI diskriminacinis validumas, siekiant atskirti seksualinius nusikaltėlius nuo nenusikaltėlių, nėra pakankamas.

Tiriant seksualinius nusikaltėlius Lietuvos kolonijose nustatyta, kad seksualiniams prievartautojams būdinga per maža socializacija, pasireiškianti nesugebėjimu adekvačiai priimti aplinkos paskatas ir laikytis socialinių normų. Nusikaltėliams, kuriems diagnozuota emociškai nestabilaus tipo asmenybės sutrikimas, būdingas žiaurumas, jaudrumas, dirglumas, piktumas. Dažniau negu kiti nuteistieji, jie linkę elgtis agresyviai ne tik kitų, bet ir savo atžvilgiu. Jiems labai sunku prisitaikyti prie naujų aplinkybių [21, p. 139].

Apibendrinant galima pasakyti, kad seksualiniai nusikaltėliai (tiek vaikų tvirkintojai, tiek prievartautojai) nepasitiki savimi, pasižymi prastais socialiniais įgūdžiais. Dėl blogų santykių su tėvais ir problemų šeimoje seksualiniai nusikaltėliai vengia intymių seksualinių santykių su priešingos lyties partneriais ir jaučiasi vieniši, svetimi.

Seksualinių nusikaltėlių asmenybės bruožų tyrimai

Iki šiol nėra vieno seksualinių nusikaltėlių asmenybės sutrikimų modelio. Gali būti, kad asmenybės sutrikimai ateityje bus išskiriami pagal naujus testus arba bus nustatyti specifiniai asmenybės bruožai, būdingi tik seksualiniams nusikaltėliams. Vis dėlto apibūdinant seksualinius nusikaltėlius pravartu žinoti, kokie individualūs asmens bruožai jiems būdingi, palyginti su bendra populiacija.

Trys asmenybės veiksniai. Asmenybės bruožų ir seksualumo ryšio teorijų bei iš jų išplaukiančių tyrimų iki šiol atlikta nedaug. Tokį ryšį pirmasis bandė nustatyti Eysenckas. Labai plačią ir išsamią asmenybės teoriją jis kūrė daugybę metų remdamasis daugeliu tyrimų. Eysenckas išskyrė tris pagrindinius asmenybės veiksnius: neurotiškumą (N), ekstraversiją (E) ir psichotiškumą (P). Šiais veiksniais buvo aiškinamas tiek rūkymas, tiek kriminalinis elgesys. Eysenckas teigia, kad psichologinių problemų atsiranda, kai individas turi nepalankių bruožų derinį. Pavyzdžiui, intraversija ir neurotiškumas gali paskatinti vidinius konfliktus ir lemti neurozes. Tuo tarpu ekstraversija ir neurotiškumas sukelia elgesio sutrikimus. Tokie žmonės linkę pažeisti dorovines ir teises normas [15, p. 79].

Pagal Eysencko asmenybės klausimyną (EPQ) neurotiškumas susijęs su seksualiniais sutrikimais ir konfliktais. Labai neurotiški asmenys yra nepastovios nuotaikos, jautrūs įžeidimams ir įskaudinimams, nerimastingi ir rigidiški. Neurotiškumas susijęs su didele seksualinio nusikaltimo tikimybe. Ekstraversija (E) rodo didelį seksualinį aktyvumą, nemenką seksualinę patirtį, impulsyvų elgesį. Ekstravertai nėra tokie budrūs ir jautrūs subtiliems aplinkos poveikiams, todėl ieško naujų potyrių. Tokie žmonės negali atsispirti įvairioms pagundoms ir vilionėms. Psichotiškumas (P) susijęs su agresyviu ir iškrypėlišku elgesiu. Itin psichotiški asmenys yra žiaurūs, negailestingi, neprisitaiko prie kitų žmonių, nejautrūs, siekia sensacijų. Aukštas psichotiškumo (P) rodiklis susijęs su didele seksualinio nusikaltimo tikimybe [23, p. 320].

Apibendrinant Eysencko teoriją galima teigti, kad seksualiniam nusikaltėliui būdinga triada: aukštas neurotiškumo, ekstraversijos ir psichotiškumo lygmuo. Pažymėtina, kad šią prielaidą patvirtina duomenys, gauti skirtingose šalyse tiriant suaugusius įkalintus seksualinius nusikaltėlius ir lyginant juos su kitais suaugusiais, nusikaltimų nepadariusiais asmeni-

mis. Tačiau, kaip teigia pats Eysenckas, šią prielaidą dar reikia patvirtinti. Minėtų savybių įtaka asocialiam elgesiui gali skirtis pagal nusikalstamos veiklos tipą bei konkretų asmens amžių [22, p. 68].

Eysencko darbai išprovokavo tolesnius tyrimus, kurių metu „normalaus“ elgesio veiksniai buvo taikomos aiškinant seksualinių nusikaltėlių elgesį. Naudodami Eysencko asmenybės klausimyną Amesas ir Hovstonas tyrė vaikų tvirkintojus. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikų tvirkintojų neurotiškumo (N) ir psichotiškumo (P) rodikliai aukšti, ekstraversijos (E) – žemi. Vaikų tvirkintojai, pasak autorių, esti labai drovūs, baikštūs, jautrūs, vieniši ir depresiški. Remiantis Eysencko asmenybės klausimyno rezultatais galima teigti, kad vaikų tvirkintojai pasižymi emociniu nebrandumu bei socialiniu *intravertiškumu* [18, p. 219]. Šie darbai rodo, jog seksualinių nusikaltėlių asmenybės bruožų tyrimai yra naudingi ir reikalingi.

Penkių veiksmių modelis. Aštuntame dešimtmetyje buvo sukurtas ir labai išpopuliarėjo modelis, apimantis penkis asmenybės veiksmius: neurotiškumą, ekstraversiją, atvirumą naujai patirčiai, sutarimą su kitais, sąžiningumą. Šis penkių veiksmių modelis ir jo pagrindu sukurtas NEO–PI klausimynas buvo taikomas atliekant seksualinių nusikaltėlių asmenybės tyrimus. Faganas, naudodamas NEO–PI klausimyną, nustatė, kad, palyginti su kontroline vyrų grupe, seksualinių nusikaltėlių neurotiškumo (N) rodikliai žemesni. Žemi ir sutarimo su kitais (A) rodikliai. Aukštesni buvo impulsyvumo, depresijos ir vaizduotės subskalių rodikliai. McCrae ir Costa teigia, kad žemi sutarimo su kitais (A) ir sąžiningumo (C) įverčiai susiję su Eysencko aprašytu psichotiškumo (P) veiksmiu. Eysencko teigimu, šis bruožas būdingas asmenims, pasižymintiems iškrypėlišku, seksualiniu, agresyviu elgesiu.

Lynamas nustatė, kad seksualinių nusikaltėlių neurotiškumo skalės įverčių vidurkių reikšmės yra aukštesnės nei normalios populiacijos reikšmės, t. y. seksualinių nusikaltėlių nerimastingumo, depresijos, priešiško, drovumo, impulsyvumo ir pažeidžiamumo įverčiai yra aukštesni. Ekstraversijos skalės seksualinių nusikaltėlių aktyvumo įverčiai yra aukštesni nei bendroje populiacijoje. Lynamo teigimu, seksualinių nusikaltėlių aukštas neurotiškumo (N) rodiklis yra susijęs su aukštu seksualinio informuotumo laipsniu ir seksualine patirtimi, neigiamu kūno vaizdu ir mažu seksualiniu pasitenkinimu. Seksualinių nusikaltėlių ekstraversijos (E) veiksnys teigiamai koreliuoja su seksualine patirtimi, seksualiniu poreikiu, kūno suvokimu ir seksualiniu pasitenkinimu. Atvirumas naujai patirčiai (O) taip pat teigiamai koreliuoja su aukštu seksualinio informuotumo lygiu. Visų kitų įverčių reikšmės yra vidutinės, atitinkančios tipiškus normalios populiacijos įverčius.

Tuo tarpu Marshallas nenustatė didelių skirtumų tarp seksualinių nusikaltėlių ir bendros populiacijos neurotiškumo veiksmio impulsyvumo subskalėje. Impulsyvumas daugelio tyrimų autorių buvo įvertintas tik kaip pagalbinis veiksnys, susijęs su seksualiniu nusikaltimu. Marshallas teigia, jog norint apibūdinti seksualinio nusikaltėlio asmenybę reikia analizuoti ne vieną specifinę savybę ir ją išskirti, o vertinti visumą [12, p. 597].

Apibendrinant galima teigti, kad seksualinių nusikaltėlių bruožai dar tik pradėti tyrinėti. Išsamių, apibendrinamųjų tyrimų šiuo klausimu dar nėra atlikta ir tai gali būti susiję su tuo, kad mažai surasta asmenybės bruožų tyrimo metodikų. Asmenybės sutrikimų klinikiniai testai, tokie kaip MMPI, naudojami tiriant klinikinę populiaciją, nėra sunorminti neklinicinei imčiai. Tuo tarpu normalios asmenybės bruožų klausimynai, tokie kaip NEO–PI, gali būti naudojami atliekant ir klinikinės, ir neklinikinės populiacijos tyrimus. Taigi šio darbo tikslas – aprašyti ir palyginti seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių asmenybės bruožus naudojant normalios asmenybės klausimyną NEO PI–R, sukurtą remiantis penkių veiksmių modeliu.

Metodika

Tiriamieji. Iš viso galimos imties, t. y. iš 65 asmenų, šiuo metu už seksualinius nusikaltimus atliekančių bausmę kalėjime, tyrime dalyvavo 56 vyrai. Tyrime dalyvauti negalėjo 9 tiriamieji (nelabai arba visai nesupranta/nekalba lietuviškai). 42,8 proc. tyrime dalyvavusių asmenų buvo 22–29 metų amžiaus, 7,2 proc. – 50 metų arba vyresni. Vidutinis seksualinių nusikaltėlių amžius – 33,2 metų. Lyginant juos pagal išsilavinimą paaiškėjo, jog 29,6 proc.

asmenų turi nebaigtą vidurinį išsilavinimą, 66 proc. – vidurinį ir 3,6 proc. – aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą.

Tyrimė dalyvavo asmenys, nuteisti už išžaginimą (85,7 proc.) ir už mažamečio arba lytiškai nesubrendusio asmens (15,2 proc.) tvirkimą. Nusikaltimo padarymo momentu 16,2 proc. asmenų turėjo darbą, o 5,3 proc. buvo studentai. Dauguma (78,5 proc.) nuteistųjų nusikaltimo metu nedirbo. 48,2 proc. seksualinių nusikaltėlių buvo nuteisti kalėti nuo 3 iki 5 metų, 16,1 proc. – nuo 5 iki 10 metų.

Kontrolinę grupę sudarė 60 vyrų, kurių amžiaus vidurkis – 28,8 metų. Kontrolinės grupės tiriamieji buvo pasirinkti atsitiktiniu būdu ir prašomi savanoriškai dalyvauti tyrimė. Nė vienas kontrolinės grupės tiriamasis nebuvo teistas nei už seksualinį nusikaltimą, nei už kokį nors kitą nusikaltimą. Lyginant juos pagal išsilavinimą paaiškėjo, jog 18,4 proc. asmenų turi vidurinį išsilavinimą, 16,6 proc. – specialųjį vidurinį ir 51,7 proc. – aukštąjį išsilavinimą. 66,7 proc. asmenų dirbo, 18,3 proc. buvo studentai, 15 proc. asmenų nedirbo.

Tyrimo metodika. NEO PI–R yra 240 teiginių klausimynas, kuris atskleidžia penkis pagrindinius asmenybės veiksnys: neurotiškumą (N), ekstraversiją (E), atvirumą naujai patirčiai (O), sutarimą su kitais (A) ir sąžiningumą (C). Kiekvieną veiksnį sudaro šešios subskalės, kiekvieną subskalę – 8 teiginiai. Taigi klausimyne yra 240 teiginių. Atliekant šį tyrimą buvo naudojamas sutrumpintu klausimyno variantu iš 60 teiginių. Gavus metodikų autoriaus ir leidyklos leidimą klausimynas išverstas į lietuvių kalbą.

Neurotiškumui (N) būdinga baimė, liūdesys, nervinė įtampa. Labai neurotiškiems asmenims būdinga tendencija turėti iracionalius idealus, jiems trūksta įgūdžių valdyti paskatas, jie nesugeba įveikti streso. Ši skalė leidžia nustatyti asmenis, linkusius į jausmų protrūkius ir per didelį baimingumą bei neadekvačias reakcijas į tikrovę. Neurotiškumas rodo individo polinkį jaustis atstumtam ir vyraujančias neigiamas emocijas bei žmogaus pažeidžiamumą [5]. Ekstraversijos (E) skalė atskleidžia tarpusavio santykių įvairovę ir intensyvumą, aktyvumo lygį, išorinių paskatų poreikį. Ekstravertiškas asmuo noriai susipažįsta su kitais, jam būdinga didelė kitų žmonių tolerancija, aktyvi socialinė integracija. Atvirumo naujai patirčiai (O) veiksnys, pasak Costa'os ir McCrae, neturi būti painiojamas su savės atskleidimu, demonstravimu. Pagal atvirumo naujai patirčiai (O) skalę vertinamos teigiamos ir neigiamos emocijos, individo naujų idėjų priėmimas, tyrinėjimas bei naujos patirties paieška. Ši skalė nustato tokias asmenines tendencijas kaip altruizmą, pasitikėjimą kitais, savo vertės pripažinimą. Sutarimo su kitais (A) veiksnys atskleidžia žmogaus pasiaukojimą dėl kitų, dosnumą bei kilniadvasiškumą. Ši skalė skatina žmogaus tarpasmeninių santykių kokybę su kitais. Sąžiningumo (C) veiksnys apima kryptingą ir tikslingą elgesį ir socialiai priimtina savo asmeninių paskatų kontrolę. Sąžiningumo skalė nustato organizuotumo laipsnį, pasiryžimo, užsispyrimo ir motyvacijos lygį, įvertina savitvados sugebėjimus, planavimo ir tikslo siekimo gebėjimus [5].

Tyrimo procedūra. NEO–PI klausimynas buvo išdalytas tiriamiesiems. Jiems paaiškinta, kad „šis klausimynas sukurtas tam, kad kiekvienas galėtų įvertinti save pagal keletą asmenybės bruožų. Čia nėra nei teisingų, nei klaidingų atsakymų, todėl neįmanomas „geras“ ar „blogas“ įvertinimas“. Tiriamieji turėjo kiekvieną teiginį įvertinti nuo 1 iki 5 (1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – negaliu pasakyti, 4 – sutinku, 5 – visiškai sutinku). Atsakymų laikas neribojamas. Vidutiniška klausimyno užpildymo trukmė 1–1,5val.

Rezultatai

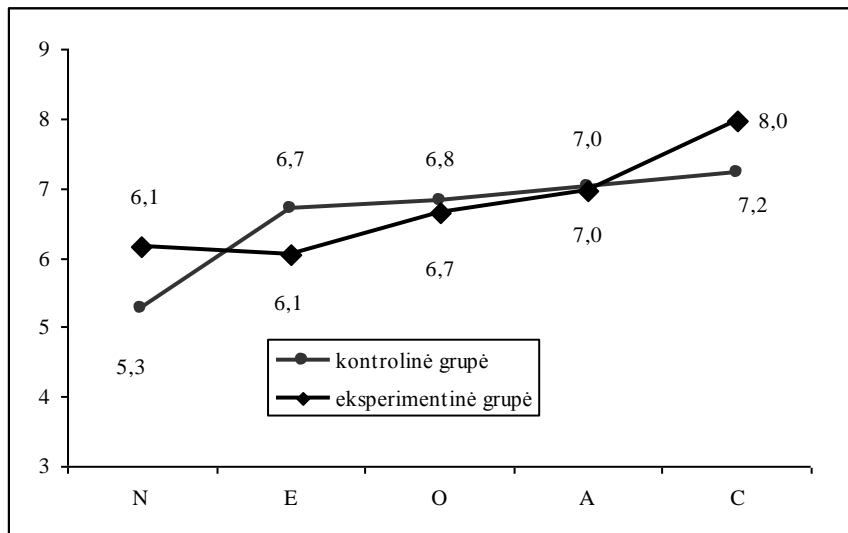
Pirmiausia buvo patikrintas pirmą kartą į lietuvių kalbą išversto NEO–PI klausimyno validumas. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad NEO PI–R turinio validumo, patikimumo ir konstrukto validumo rodikliai patenkinami. Be to, visi šie rodikliai tarpusavyje susiję, o tai – atskiras aukštas klausimyno vertingumo rodiklis. Patenkinami testo ir atskirų skalių vidinio suderinamumo koeficientai patvirtino klausimyno patikimumą. Vidinis skalių suderinamumas parodytas 1–oje lentelėje. Svarbu paminėti, kad atvirumo naujai patirčiai (O) skalės Cronbach'o α koeficientas (0,49) yra gana mažas, nors ir patenkinamas. Tačiau pradinėje

instrumento taikymo stadijoje tokio *Cronbacho alpha* koeficiento lygio konstruktas dar laikomas patikimu.

1 lentelė. Vidinis skalių suderinamumas (*Cronbach'o alpha*)

NEO-PI skalės	<i>Cronbach'o alpha</i>
Neurotiškumas (N)	0,79
Ekstraversija (E)	0,76
Atvirumas naujai patirčiai (O)	0,49
Sutarimas su kitais (A)	0,77
Sąžiningumas (C)	0,82

Pirmiausia buvo palyginti tyrime dalyvavusių seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupių penkių veiksmų vidurkiai, vėliau – šių grupių subskalių vidurkiai. Seksualinių nusikaltėlių (eksperimentinė) ir nenusikaltėlių (kontrolinė) grupių asmenybės veiksmų vidurkiai parašyti 1 paveiksle.

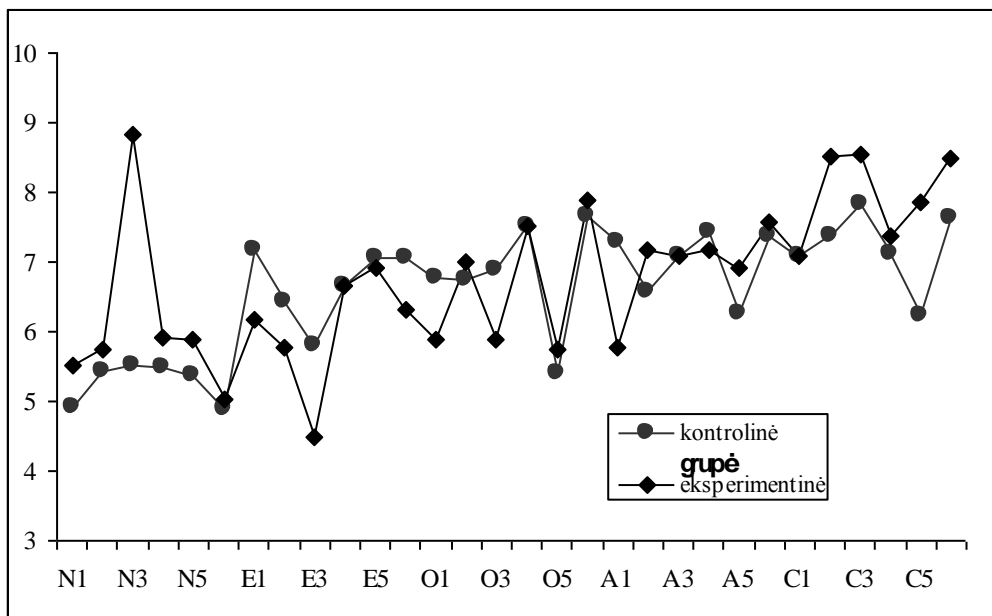

1 pav. Seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupių veiksmų vidurkių profilis (N – neurotiškumas, E – ekstraversija, O – atvirumas naujai patirčiai, A – sutarimas su kitais, C – sąžiningumas)

Kaip matome, seksualinių nusikaltėlių neurotiškumo (N) ir sąžiningumo (C) veiksmių rodikliai buvo aukštesni, o ekstraversijos (E) žemesni nei nenusikaltėlių. Sutarimo su kitais (A) veiksmių vidurkiai ir seksualinių nusikaltėlių, ir nenusikaltėlių vienodi.

2 paveiksle palyginti seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupių subskalių vidurkiai. Seksualinių nusikaltėlių visų neurotiškumo (N) veiksmių subskalių rodikliai aukštesni nei nenusikaltėlių. Nagrinėjant ekstraversijos veiksmių subskales aiškėja, jog nenusikaltėlių visų subskalių rodikliai buvo aukštesni nei seksualinių nusikaltėlių. 2 paveiksle matyti, kad nenusikaltėlių buvo aukštesni O₁ (vaizduotės) ir O₃ (jausmų) subskalių, o seksualinių nusikaltėlių – O₂ (estetikos) ir O₆ (vertybių) subskalių rodikliai. Sutarimo su kitais A₁ (pasitikėjimo) ir A₄ (nuolaidumo) subskalių rodikliai aukštesni nenusikaltėlių grupės, o A₂ (atvirumo), A₅ (kukulumo) ir A₆ (minkštumo) subskalių rodikliai aukštesni seksualinių nusikaltėlių grupės.

Sąžiningumo veiksmių subskalių rodikliai aukštesni seksualinių nusikaltėlių grupės, išskyrus C₁ (kompetencijos) subskalę. Tai gali būti susiję su socialinio pageidaujamos efekto, kai tiriamasis linkęs nurodyti socialiai priimtinesnius asmenybės bruožus.

2 pav. Seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupių vidurkių profilis

(N₁ – nerimas, N₂ – priešiškusmas, N₃ – depresija, N₄ – drovumas, N₅ – impulsyvumas, N₆ – jautrumas; E₁ – šiltumas, E₂ – bendruomeniškusmas, E₃ – atkaklusmas, E₄ – aktyvusmas, E₅ – naujų įspūdžių siekimas, E₆ – teigiamos emocijos; O₁ – vaizduotė, O₂ – estetika, O₃ – jausmai, O₄ – veiksmi, O₅ – idėjos, O₆ – vertybės; A₁ – pasitikėjimas, A₂ – atvirumas, A₃ – altruizmas, A₄ – nuolaidumas, A₅ – kuklusmas, A₆ – minkštumas; C₁ – kompetencija, C₂ – tvarkingumas, C₃ – pareigingumas, C₄ – laimėjimų jausmas, C₅ – savitvarka, C₆ – apdairumas).

Lyginant seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupes nustatyta nemažai statistiškai reikšmingų skirtumų. *Kruskal–Wallis* analizės, kurios metu buvo lyginamos nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupės, rezultatai pateikti 2 lentelėje.

Lyginant seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupes nustatytas statistiškai reikšmingas neurotiškumo (N) ir sąžiningumo (C) veiksmių skirtumas. Aukštesnis seksualinių nusikaltėlių grupės neurotiškumo veiksmių rodiklis leidžia teigti, kad seksualiniai nusikaltėliai, palyginti su nenusikaltėliais, yra nerimastingesni, labiau susirūpinę, nekantrūs, emocionalesni nei nenusikaltėliai.

2 lentelė. Statistiškai reikšmingi seksualinių nusikaltėlių ir nenusikaltėlių grupių skirtumai

	<i>Kruskal Wallis</i> kriterijus
Neurotiškumo (N) subskalės	5,402*
N ₁ :nerimas	1,662
N ₂ :priešiškumas	0,541
N ₃ :depresija	38,823*
N ₄ :drovumas	2,088
N ₅ :impulsyvumas	1,336
N ₆ :jautrumas	0,049
Ekstraversijos (E) subskalės	1,844*
E ₁ :šiltumas	5,005*
E ₂ :bendruomeniškumas	2,733
E ₃ :atkaklumas	11,354*
E ₄ :aktyvumas	0,003
E ₅ :naujų įspūdžių siekimas	0,001
E ₆ :teigiamos emocijos	2,596
Atvirumo naujai patirčiai (O) subskalės	1,232
O ₁ :vaizduotė	5,655*
O ₂ :estetika	0,407
O ₃ :jausmai	7,052*
O ₄ :veiksmi	0,068
O ₅ :idėjos	1,682
O ₆ :vertybės	0,494
Sutarimo su kitais (A) subskalės	1,574
A ₁ :pasitikėjimas	14,204*
A ₂ :atvirumas	2,417
A ₃ :altruizmas	0,073
A ₄ :nuolaidumas	0,000
A ₅ :kuklumas	3,139
A ₆ :minkštumas	0,816
Sąžiningumo (C) subskalės	3,886*
C ₁ :kompetencija	0,013
C ₂ :tvarkingumas	9,832*
C ₃ :pareigingumas	4,894*
C ₄ :laimėjimų jausmas	1,004
C ₅ :savitvarda	26,159*
C ₆ :apdairumas	8,926*

* p<0,05.

Taigi galima sakyti, kad seksualiniai nusikaltėliai dažniau jaučia liūdesį, kaltę, nerimą, nevilgtį ir vienišumą nei nenusikaltėliai. Tai patvirtina ir Fagano tyrimo rezultatai, nes atliekant tyrimus didelių neurotiškumo (N), veiksnio impulsyvumo (N₅) subskalių rodiklių skirtumų taip pat nenustatyta. Galima teigti, jog seksualiniai nusikaltėliai linkę turėti iracionalius įsitikinimus, negali įveikti streso. Statistiškai reikšmingas N₃ (depresijos) subskalės skirtumas rodo, kad svarbu analizuoti ne vieną specifinę savybę ir ją išskirti, o vertinti visumą [12, p. 597]. Pavyzdžiui, nors nenusikaltėlių ir seksualinių nusikaltėlių grupių impulsyvumo skalės rodikliai panašūs, gali būti, kad impulsyvumas kartu su nesugebėjimu prisitaikyti (aukštas neurotiškumo (N) rodiklis) ir planuoti (kompetencija (C₁)) gali lemti seksualinį nusikaltimą.

Šio tyrimo duomenimis, nenusikaltėlių ekstraversijos (E) rodikliai buvo aukštesni nei seksualinių nusikaltėlių. Rezultatai leidžia manyti, kad seksualiniai nusikaltėliai, palyginti su

nenusikaltėliais, yra santūresni, uždaresni, labiau vengiantys socialinės aplinkos. Pasak Andersono, prievartautojai sunkiai prisiriša prie kitų, blogai su jais sutaria ir, jei įsižeidžia, negali atleisti. Kad seksualiniai nusikaltėliai turi intymumo problemų, yra labiau atsiskyrę, jaučiasi vienišesni nei nenusikaltėliai, patvirtina ir naujausi kitų autorių tyrimai [7, p. 260].

Žemesnis ekstraversijos veiksnio rodiklis ir žemesni seksualinių nusikaltėlių grupės E_1 (šiltumo), E_3 (atkaklumo) subskalių rodikliai leidžia teigti, kad seksualiniai nusikaltėliai, palyginti su nenusikaltėliais, santūresni, mažiau prieraišūs, labiau atsiskyrę nei nenusikaltėliai. Tai, kad seksualiniai nusikaltėliai yra atsiskyrę, pasak Lynamo, rodo, jog jie nemoka užmegzti intymių santykių ir kenčia nuo emocinio vienišumo.

Ir seksualinių nusikaltėlių, ir nenusikaltėlių atvirumo naujai patirčiai (O) skalės rodikliai panašūs, todėl negalima manyti, kad seksualiniai nusikaltėliai yra konservatyvesni ir uždaresni nei nenusikaltėliai. Žemesni seksualinių nusikaltėlių grupės atvirumo naujai patirčiai veiksnio O_1 (vaizduotės) ir O_3 (jausmų) subskalių rodikliai leidžia tvirtinti, kad seksualiniai nusikaltėliai, palyginti su nenusikaltėliais, turi skurdesnę jausminę patirtį, skurdesnę fantazijų pasaulį. Pasak Proulxo, seksualiniai nusikaltėliai yra neįsijautę ir neigiamai interpretuoja įvairias emocijas būsenas. Žinoma, tai reikėtų vertinti atsargiai, turint galvoje mažą šio veiksnio subskalių suderinamumą.

Remdamiesi mūsų atlikto tyrimo rezultatais nustatėme statistiškai reikšmingą A_1 (pasitikėjimo) subskalės skirtumą. Žemesnis šios subskalės rodiklis leidžia teigti, kad seksualiniai nusikaltėliai yra mažiau linkę pasitikėti kitais nei nenusikaltėliai. Seksualinių nusikaltėlių neįtikrintumą ir nepasitikėjimą galima paaiškinti jų nesaugumu būnant tarp kitų žmonių. Nenusikaltėlių atvirumo (A_2), altruizmo (A_3), nuolaidumo (A_4) ir kuklumo (A_5) subskalių rodikliai, palyginti su seksualinių nusikaltėlių rodikliais, buvo panašūs. Todėl negalima teigti, kad seksualiniai nusikaltėliai yra kuklesni, nuolaidesni nei nenusikaltėliai. Tai prieštarauja Marshallo požiūriui, jog seksualiniai nusikaltėliai negali būti empatiški, negali įsijausti į kitus.

Priešingai nei buvo tikėtasi, seksualinių nusikaltėlių sąžiningumo (C) veiksnio rodikliai buvo aukštesni nei nenusikaltėlių. Tai patvirtina Proulxo nuomonę, jog seksualiniai nusikaltėliai nori tinkamai elgtis ir labai kontroliuoti savo veiksmus. Tai rodo ir žemas N_5 (impulsyvumo) subskalės rodiklis. Kad seksualinių nusikaltėlių sąžiningumo (C) skalės rodiklis buvo aukštas, galima paaiškinti tuo, jog, kaip teigia Andersonas, seksualiniai nusikaltėliai stengiasi būti paslaugūs, jie žūtbūt stengiasi patikti kitiems, būti tolerantiški.

Seksualinių nusikaltėlių C_2 (tvarkingumo) ir C_3 (pareigingumo) subskalių rodikliai buvo aukštesni, palyginti su kontrolinės grupės rodikliais. Kadangi sąžiningumo (C) veiksnys yra susijęs su savęs vertinimu, savitvarda ir motyvacija, seksualiniai nusikaltėliai gali jaustis neatitinkančiais reikalavimų, netinkamais ir gali geriau kontroliuoti savo veiksmus [20, p. 13]. Aukštas apdairumo (C_6) ir savitvardos (C_5) subskalių rodiklis leidžia teigti, kad seksualiniai nusikaltėliai veikia galvodami apie padarinius. Elliso teigimu, išprievartavimą gali skatinti ne tik seksualiniai motyvai, bet ir pastangos pasiekti tam tikrą socialinį statusą, padidinti savąją vertę bei įtvirtinti save vyro vaidmenyje.

Kitaip tariant, prievartautojas, be kitų tikslų, neretai siekia kompensuoti savo žemesnį (nei moterų, su kuriomis jis bendrauja) statusą, atsikratyti menkavertiškumo jausmo ir psichologinio diskomforto, kurį jis išgyvena seksualinių santykių srityje. Juk prievartautojo anonimiškumas, prievartinio lytinio akto nuasmeninimas užtikrina jam tam tikrą saugumą ir leidžia pajauti savąją vertę [22, p. 156].

Rezultatų analizė

Šio tyrimo tikslas – aprašyti ir palyginti asmenų, nuteistų už seksualinius nusikaltimus, ir nenusikaltėlių asmenybės bruožus. Kaip minėta, nustatyta daug reikšmingų asmenybės bruožių skirtumų tarp nenusikaltėlių grupės ir nusikaltėlių grupės. Seksualinių nusikaltėlių, palyginti su nenusikaltėliais, neurotiškumo (N) veiksnio rodikliai yra aukštesni, depresijos (N_3) subskalės rodikliai – ypač aukšti. Nenustatyta didelių neurotiškumo (N) veiksnio impulsyvumo (N_5), priešiško (N_2) ir drovumo (N_4) įverčių skirtumų. Seksualiniai nusikaltėliai, palyginti su kontroline grupe, dažniau jaučia liūdesį, kaltę, nerimą, neviltį ir vienišumą nei

nenusikaltėliai. Jie yra santūresni, uždaresni, labiau vengiantys socialinės aplinkos nei nenusikaltėliai. Statistiškai reikšmingi yra E_1 (šiltumo) ir E_3 (atkaklumo) subskalių skirtumai. Tai rodo, kad seksualiniai nusikaltėliai neprieraišūs, labiau atsiskybę nei nenusikaltėliai.

Tiek seksualinių nusikaltėlių, tiek nenusikaltėlių atvirumo naujai patirčiai (O) skalės rodikliai buvo panašūs, todėl negalima manyti, kad seksualiniai nusikaltėliai yra konservatyvesni ir uždaresni nei nenusikaltėliai. Nenusikaltėlių, palyginti su seksualiniais nusikaltėliais, buvo aukštesni vaizduotės (O_1) ir jausmų (O_3) subskalių įverčiai.

Remdamiesi mūsų atlikto tyrimo rezultatais nustatėme statistiškai reikšmingą A_1 (pasitikėjimo) subskalės skirtumą. Seksualiniai nusikaltėliai yra mažiau linkę pasitikėti kitais nei nenusikaltėliai.

Priešingai nei buvo tikėtasi, seksualinių nusikaltėlių sąžiningumo (C) veiksnio rodikliai buvo aukštesni nei nenusikaltėlių. Kadangi sąžiningumo (C) veiksnys aprašo kryptingą ir tikslingą elgesį ir socialiai reikalaujamą savo asmeninių paskatų kontrolę, savitvardos sugebėjimus, galima sakyti, kad seksualiniai nusikaltėliai labiau linkę kontroliuoti tiek savo veiksmus, tiek savo elgesį.

Duomenys gali būti daugelio tolesnių tyrimų objektas. Todėl norėtume pasiūlyti galimas tyrimų kryptis plėtojant šią ir su ja susijusią tematiką. Pirmiausia, manome, kad didžiausias mūsų tyrimo trūkumas yra tas, kad tyrime dalyvavo skirtingo amžiaus asmenys, todėl būtų labai vertinga ir naudinga atlikti pakartotinį tyrimą siekiant atskleisti kiekvieno amžiaus tarpsnio asmenybės bruožų ypatumus. Manome, tai galėtų atkreipti dėmesį į aspektus, kurių mes neaptarėme. Be to, siekiant sudaryti seksualinių nusikaltėlių psichologinį profilį labai perspektyvi tyrimų sritis yra įvairiapusiai tyrimai naudojant kitas, papildomas, metodikas.

Antra, būtų labai įdomu atlikti tokį pat tyrimą dalyvaujant incesto nusikaltėliams, nes literatūroje yra nemažai duomenų, liudijančių, kad prievartautojų ir incesto nusikaltėlių asmenybės bruožai skiriasi. Atliekant šį tyrimą nebuvo galima atskleisti seksualinių nusikaltėlių tipų (vaikų tvirkintojų ir prievartautojų) asmenybės bruožų skirtumų dėl mažos tiriamųjų imties.

Trečia, tyrimui reikėtų didesnės seksualinių nusikaltėlių, paleistų iš įkalinimo įstaigų, grupės. Galbūt skirtumai tarp nusikaltėlių ir asmenų, gyvenančių laisvėje, yra susiję dar ir dėl paties įkalinimo, o ne dėl padaryto nusikaltimo pobūdžio. Todėl svarbu iširti, ar koks nors asmenybės bruožas yra būdingas tik seksualiniams nusikaltėliams, ar ir neseksualiniams nusikaltėliams. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad dėl palyginti mažos ir homogeniškos tiriamųjų imties visos šiame darbe pateikiamos interpretacijos yra sąlyginės, nurodančios ateities tyrimų kryptį.

Išvados

1. Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog nepaisant nurodytų tyrimo ribotumų bei trūkumų vis dėlto gauti įdomūs ir vertingi duomenys, rodantys, kad seksualiniams nusikaltėliams būdingas didesnis neurotiškumas (N) ir mažesnis ekstravertiškumas (E), ir į tai galėtų būti atsižvelgta taikant reabilitacijos programas.

2. Pažymėtina, jog seksualinių nusikaltėlių tvarkingumo, pareigingumo, savitvarkos, apdairumo subskalių rodikliai, palyginti su nenusikaltėlių grupės rodikliais, buvo aukštesni. Galbūt kuriant tinkamesnes, efektyvesnes reabilitacijos programas būtų galima atsižvelgti į šiuos teigiamus asmenybės bruožus ir jais remtis.

LITERATŪRA

1. **Anderson D.** L'utilité de la Théorie du circomplexe interpersonnel dans la recherche et le traitement des délinquants sexuels // Recherche en bref. – Ontario, Canada, 2001.
2. **Blackburn R.** The Psychology of Criminal Conduct: Theory, Research and Practice. – New York, 1993.
3. **Cortina Jose M., Doherty Mary L.** The big five personality factors in the IPI and MMPI: Predictors of police performance // Personnel Psychology. Springs 92. Vol. 45. Issue 1.
4. **Costa P. T., McCrae R. R.** Normal personality assessment in clinical practice: The NEO Personality Inventory // Psychological Assessment. 1992. No. 4 (1).
5. **Costa P. T., McCrae R. R.** Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual // Psychological Assessment resources. 1992.
6. **Costa P. T., Widiger Th. A.** Personality Disorders and the Five – Factor Model of personality // American Psychological Association. – Washington, 1994.
7. **Dennison S. M.** The big 5 Dimensional Personality Approach to Understanding Sex Offenders // Psychology, Crime & Law. 2001. Vol. 7.
8. **Dobash R. E., Dobash R. P.** Rethinking Violence against Women. – USA: Sage Publications, 1998.
9. **Eysenck H. J.** The biological basis of personality. – Springfield, IL: Thomas, 1967.
10. **Frenken et al.** Sexual Offender Research and Treatment // Journal of Interpersonal Violence. April 1999. Vol. 14. No. 4.
11. **Fuller A. K.** Unacceptable risk: Child sexual abuse and AIDS. – Thomas College Press, 1998.
12. **Hollin C. R.** Handbook of offenders' assessment and treatment. – Wiley: London, 2000.
13. **Gerald Matthews., Peary J. J.** Personality Traits. – Cambridge: University Press, 1998.
14. **Jovaiša L.** Asmenybė ir profesija. – Kaunas: Šviesa, 1981.
15. **Justickis V.** Teisės psichologija. – Vilnius, 2001.
16. **Lehne G. K.** The NEO-PI and MCMI in the forensic evaluation of sex offenders // P. T. Costa, Jr. & T. A. Widiger (Eds.) Personality disorders and the five-factor model of personality. – Washington, DC: American Psychological Association, 1994.
17. **Lynam D. R.** Psychopathy from the Perspective of the Five Factor Model // P. T. Costa & T. A. Widiger (Eds.), Personality disorders and the five-factor model of personality (2nd Ed.). – Washington D. C.: American Psychological Association, 2002.
18. **Mason T., McGuire J., O'Kane A.** Behavior, Crime and Legal Processes: A guide for Forensic Practitioners. – Wiley: London, 2000.
19. **Murray J. B.** Psychological Profile of Pedophiles and Child Molesters // The Journal of Psychology. 2000. No. 134 (2).
20. **Proulx J., Granger L., Ouimet M.** Profil descriptif d'un échantillon de délinquants sexuels incarcérés // La recherche sur les questions de traitement. – Québec, Canada, 2001.
21. **Teisininkams** apie stresą / Kolektyvinė mokslinė studija. – Vilnius: LTU, 2000.
22. **Valickas G.** Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. – Vilnius, 1997.
23. **Первин Л.** Психология личности: теория и исследования. – Москва, 2000.

Personality of Sex Offenders: An Application of Five – Factor Model

*Sandra Simanauskaitė
Assoc. Prof. Dr. Rita Žukauskienė
Law University of Lithuania*

SUMMARY

Increased concerns about the incidence of sex offenders, and desire to develop better treatment and intervention programs for sex offenders, has instigated research examining personality profiles of sex offenders. Public fear of repeat sexual and violent offending has warranted attention towards

recidivism and evaluation of treatment programs. However, there is little evidence to demonstrate the effectiveness of treatment programs for sex offenders. If successful treatment programs are to be developed, a greater understanding of an offender's behavior and personality are required. Pioneering work conducted by Eysenck (1967) has instigated subsequent research examining the importance of personality, as measured by "normal" dimensional traits, to sexual behavior. Recently there has been increasing interest in the applicability of Big Five model and NEO PI-R (Costa, McCrae, 1992) to assess personality pathology. This is based on the idea that personality traits of offender may be influencing factor in conducting crime and in rehabilitation outcomes.

The present study assessed personality traits in male prisoners incarcerated for sexual offences, using short version of the Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R; Costa and McCrae, 1992). The aim of current research was to examine whether normal personality variation provides useful theoretical insight into the nature of sex offences. It is anticipated that a comparison of the "Big 5" personality traits of sex offenders to a non-offending population may provide insight into specific maladaptive traits that contribute to their offending behavior.

The principal finding of this study was that men incarcerated for sexual offence recorded different personality profiles compared to controls, suggesting that there are unique and characteristic stable personality traits in this group. In particular, the results showed a considerable number of differences between the personality features of sexual offenders and non-offenders. Sexual offenders, in comparison with not offenders, showed up higher indexes of such factors as Neuroticism (N) and Conscientiousness (C), and lower indexes of Extraversion (E). Both, sexual offenders and non-offenders picked the resembling indexes in the scale of Openness to a new experience (O), but it is not possible to affirm this strictly as the compatibility of subscales of this indicator is rather low. Sex offenders in general appeared to have a high level of emotional instability and maladjustment, and were low in extraversion. However, these conclusions are limited by the small sample of sexual offenders. Replication of these results is required with a larger sample size. This would assist in creating the profile of sexual offender with regard to the target of sexual crime.

Overall, the research revealed, that the NEO PI-R could be useful in the evaluation of a personality. However there is a necessity of the additional investigations, searching for the differences of the personality features between the groups of sexual offenders (incest offenders, child molesters and rapists).

